

Bog anmeldelse

Henrik Warburg: *Friluftsliv udspringer af samisk urfolkskundskab – uden fortid har friluftsliv ingen fremtid*. Forlaget Mellemsgaard, Odense

Af Torbjørn Ydegaard

Henrik Warburg har begået noget så sjældent som en dansk monografi om friluftsliv. Og så er det endda en bog, der hverken er pædagogisk-didaktisk eller handlingsvejledende, men idéhistorisk undersøgende. Ydermere arbejder Henrik ud fra en hypotese om den samiske levevis, med dens kendskab til skov og fjeld og med dens praktiske færdigheder i levet liv på Nordkalotten, som afsæt for det fællesnordiske friluftsliv, sådan som det har udviklet sig de sidste godt og vel hundrede år. Det projekt er al ære værd.



Med min baggrund som vejleder i friluftsliv fra Norges Høgfjellsskole er titel og hypotese både udfordrende og samtidig spændende: Her er en bog, der på de første få sider erklærer sig i opposition til både den gængse opfattelse af samernes betydning for friluftslivet og til ”det traditionelle etablerede netværk, der omkranser uddannelserne i friluftsliv”! Her må være noget, der kan provokere – og det er der da også!

Først er der brugen af ordet ’kundskab’, sat sammen med ’urfolk’. Det er Henriks valg, men det skurer i mine ører. For fra Høgfjellsskolen har jeg arvet den begrebsmæssige forståelse, at ’kundskab’ er dét videnskaben frembringer, sætter på formel og skriver i lister og hierarkier – tænk på Linnés system til katalogisering af planter. Med Høgfjellsskolen vil jeg mene, at samernes viden om de samme planter og deres mange anvendelsesmuligheder bør karakteriseres som ’kendskab’ – hverken ringere eller mindre vigtig viden end videnskabens ’kundskab’, men af en anden, mere praktisk, slags.

Og så er der selvfølgelig hele idéen om friluftslivets rødder i det samiske. Her rører Henrik ved noget, vi vejlederstuderende allerede tilbage i 1980’erne spurgte Nils Faarlund, Høgfjellsskolens hovedvejleder, om; ”Hvorfor bruge sherpaerne i Rolwaling som forbillede, og ikke samerne i Karasjok?” Svaret var, at samerne var for assimilerede ind i det norske storsamfund til at kunne bidrage med den tiltrængte viden om natur-nær livsførelse. Det kunne sherpaerne stadig. Henriks bog nuancerer i høj grad det svar – og heldigvis har andre vejlederstudenter, for eksempel Dag Elgvin, senere arbejdet intensivt med samerne.

Henrik kan sit stof, ingen tvivl om det. Og stofmængden han præsenterer læseren for, er imponerende. Det er både bogens styrke og dens svaghed.

Dels forleder en stor stofmængde let til verificering af éns hypotese. Dermed kommer man til at gøre korrelation til kausalitet, og det er det ikke. Anderledes formuleret: Selvom man kan påvise ligheder og kronologiske rækkefølger, er det ikke argument for, at der er en årsagssammenhæng og at det ene nødvendigvis afleder det andet (jf. korrelationen mellem storkens ankomst hvert forår og antal børnefødsler – årsagssammenhængen har nok snarere at gøre med noget af det, der foregik i høstakkene under fjorårets høstfest!). Tværtimod bør hypoteser søges falsificeret – man bør lede efter alle de argumenter, der taler imod hypotesen. Først dermed kan man med rimelighed drøfte om den havde noget på sig, eller om det blot var en fiks idé. Så langt når Henrik ikke – det sidste afgørende skridt overlades det til læseren at tage.

Dels betyder en stor stofmængde, at der er behov for en velovervejet og meget stram disposition og styring, ellers går der kaos i informationerne. Bogens kapitelinddeling er rimelig logisk opbygget og leder hen imod en mulig konklusion. Men brødteksten i hvert kapitel er rodet, gentagende og ind imellem nærmest uforståelig. Det sidste kan illustreres med en sætning fra side 130: ”Man lavede også ski, *sabehat*, af birketræ, der er let at arbejde med, stærkt og afgiver ikke smag i maden.” Uden tvivl faktisk rigtigt, men hvad har ski med madlavning at gøre? At lave ski af birketræ hører til i én sætning, og at lave drikkekrus og spise-redskaber af birketræ hører til i en anden sætning – måske endda i et helt andet afsnit. Her er Henrik ikke blevet hjulpet tilstrækkeligt af forlaget og dets redaktører, selvom det på sin hjemmeside bryster sig af lige netop den type hjælp til forfattere. Med en meget stærkere redigering kunne man have givet teksten et tiltrængt kvalitativt løft – her har forlaget svigtet!

Det stof Henrik præsenterer læseren for, handler om samisk levevis og animisme, om fornorskningspolitikken, om samisk deltagelse i nogle af de store skandinaviske polarekspeditioner omkring år 1900, om de relationer de svenske, norske og danske ekspeditionsledere fik med de samiske deltagere og den lærdom de drog af møderne med dem. Især de mange henvisninger til samernes praktiske færdigheder, både som redskabsmagere og som fjeldfolk generelt, er lærerige og giver anledning til sammenligning med moderne udstyr, teknik og viden.

Personligt gav omtalen af Knud Rasmussens rejse til Lapland i 1901 mig en rigere forståelse for den inspiration, han dér fik og som gjorde ham til den fremmeste etnograf blandt inuit. Men er det en relevant omtale i en bog om friluftsliv? Hvor meget har Knud Rasmussen betydet for dansk endsige nordisk friluftsliv? Javist, han gjorde danskerne dus med hundeslæden og de inuitiske myter og sagn, men hvor mange danskere fik han ud på ski?

Helt frem til og med næstsidste kapitel holdes der en sober og faktuel tone, også når det gælder noget så grelt som fornorskningspolitikken og den næsten totale udryddelse af den samiske kultur og dens traditioner. I sidste kapitel, der omtaler Nils Faarlund, får følelser og antipatier til gengæld frit løb. Jeg forstår ikke sprogbrugen, jeg forstår ikke hensigten og jeg forstår ikke hvordan kapitlet skal bære bogens budskab hjem!

Nils ”udklækker” vejledertraditionen – det lyder suspekt, og andre, mindre negativt tonede ord, kunne have været brugt. Og Nils’ mange spidsformuleringer bliver til ”floskler og klichéer”, mens andres lignende udsagn tages for pålydende. Et lille eksperiment: Følgende fire sætninger er alle taget fra bogen. Én af dem er ’en floskel’, de tre andre er visdomsord – kan du finde ’flosklen’?

- a) Vi tager ikke sporene med os
- b) Fortjen din velkomst i naturen
- c) Naturen er kulturens hjem – friluftsliv er en vej hjem
- d) Når du er faret vild, er det på tide at gå hjem

Ved yderligere at søge Nils’ idémæssige ophav udelukkende i Fridtjof Nansens friluftslivstekster, og ad den vej tilbage til datidens paternalistiske holdning til samerne, gøres Nils (ene-)ansvarlig for en fortsat undertrykkelse af det samiske folk – eller i hvert fald til dets ophavsrettigheder til ’friluftsliv’. Argumentet overser blandt andet Nils’ personlige baggrund i Tindegruppen, hvor vejledningspraksis opstår som en

etisk konsekvens af klubbens 'åbne' adgang for nye medlemmer. Den praksis skylder ikke sin eksistens hverken i samisk eller norsk-national praksis, men netop udelukkende i etikken og ansvaret for den Anden. Og argumentet overser fuldstændigt de andre inspirationskilder til den fortsatte udvikling af vejlederfunktionen og Høgfjellsskolens øvrige virke – historiske tekster af for eksempel Rubenson og Tranmæl, samværet med Arne Næss og med ham Spinozas etik, Gandhis ikke-voldspraksis og den dybe økologiske bevægelse, og samværet med Sigmund Kvaløy Sætereng og hans marxo-buddhistiske filosofi og livspraksis (Henrik nævner buddhismen i sammenhæng med Nils, men man kan næppe påstå at Nils er buddhist – så er der i hvert fald noget jeg har overset! Og marxist er han ikke). For en dybtgående analyse og forståelse af Nils' tanker og idéer henvises til Petter Erik Leirhaugs *Friluftsliv i Nils Faarlunds tekster*. Hvis Nils skal anklages for noget, må det være den undladelsessynd ikke til fulde at have set værdien af det samiske kendskab til fjeldverdenen og til livet i fjeldet. Den anklage kan være reel nok. Men da undladelsesynderne i antal er *legio*, er det svært at tage den alt for alvorligt.

På trods af mine indvendinger vil jeg stadig varmt anbefale Henriks bog. Der er meget i den, man kan blive klogere af at stifte bekendtskab med. Og den kan blive et godt afsæt for mangeartede drøftelser og fordybelser i årene fremover – med argumenter både for og imod Henriks hypotese om friluftslivets udspring i samisk tradition og ved hjælp de mange, mange faktuelle forhold, som Henrik lægger for dagen.

Læs den, og brug den!

Eksperimentet: a) er fra Emilie Demant-Hatt, og derfor ikke en floskel. b) er fra Outward Bound og heller ingen floskel. c) er fra Nils Faarlund og derfor en floskel. d) er et samisk ordsprog og derfor et visdomsord.